

COVID-19 Sürecinde Çevrim İçi Ders Alan Ebelik Öğrencilerinin Stres ve Çevrim İçi Öğrenme Ortamı Algıları: Tanımlayıcı Bir Çalışma

Stress and Online Learning Environment Perceptions of Midwifery Students Taking Online Courses During COVID-19 Process: A Descriptive Study

AYŞE GÜROL^a, SERAP EJDER APAY^b

^aErzurum Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Erzurum, TÜRKİYE

^bAtatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Erzurum, TÜRKİYE

ÖZET Amaç: Bu çalışma, pandemi döneminde ebelik bölümü öğrencilerinin çevrim içi eğitim sürecine ilişkin stres ve öğrenme ortamı algılarını belirlemek amacıyla yapıldı. **Gereç ve Yöntemler:** Tanımlayıcı tipte olan çalışmanın örneklemini, 2020-2021 eğitim öğretim yılının güz döneminde pandemi nedeniyle çevrim içi ders alan ebelik bölümü öğrencileri oluşturdu. Bu çalışma, anketi doldurmayı kabul eden toplam 222 ebelik bölümü öğrencisi ile tamamlandı. Bu çalışmada veriler, “Algılanan Stres Ölçeği” ve “Öğrenme Ortamına İlişkin Öğrenci Algısı Anketi” ile toplandı. Anket uygulanması, Kasım 2020 ve Aralık 2020 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Google form üzerinden hazırlanan anket formu, ders bilgi sistemi üzerinden öğrencilere gönderildi. Verileri analiz etmek amacıyla IBM SPSS Statistics 20.0 ve Microsoft Excel programları kullanıldı. **Bulgular:** Öğrencilerin, Algılanan Stres Ölçeği’nden 40,31±8,26 (yüksek stres algısı), Öğrenme Ortamına İlişkin Öğrenci Algısı Anketi’nden 19,77±5,43 (orta düzeyde olumsuz algı) puan aldıkları belirlendi. Öğrencilerin algıladıkları stres ile çevrim içi öğrenme ortamına ilişkin algıları arasında negatif yönde zayıf bir ilişki olduğu saptandı. **Sonuç:** Öğrencilerin, eğitim ortamlarındaki stres algılarının yüksek olduğu ve öğrencilerin algıladıkları stres arttıkça çevrim içi öğrenme ortamına ilişkin algılarının olumsuz yönde arttığı belirlendi. Bu çalışmada elde edilen bulgular ışığında, öğrencilerin yüz yüze eğitim beklentisi içerisinde oldukları sonucuna varılmıştır.

ABSTRACT Objective: The study was conducted to determine the stress and online learning environment perceptions of midwifery students regarding the online education during the pandemic period. **Material and Methods:** The study was a descriptive type. The sample of the study consisted of midwifery students who took online courses in the fall semester of the 2020-2021 academic year. The study was completed with a total of 222 midwifery students. In this study, the data were collected by “Perceived Stress Scale” and “Student Perception Questionnaire Regarding Learning Environment”. Data collection was carried out between November 2020-December 2020. The questionnaire form prepared on the Google form was sent to the students via the course information system. SPSS Statistics 20.0 and Microsoft Excel programs were used to analyze the data. **Results:** It was determined that the students had mean scores 40.31±8.26 (high level stress perception) from the Perceived Stress Scale, and 19.77±5.43 (moderate level negative perception) from the Student Perception Questionnaire Regarding Learning Environment. It was determined that there is a weak negative relationship between the students' perceived stress and their perception of the online learning environment. **Conclusion:** It was determined that the students' perception of stress in the educational environment was high, and as the students' perceived stress increased, their perception of the online learning environment increased negatively. In the light of the findings obtained in this study, it was concluded that the students expected face to face education.

Anahtar Kelimeler: Çevrim içi; ebelik; eğitim; stres algısı; üniversite öğrencileri

Keywords: Online; midwifery; education; stress perceptions; university students

Koronavirüs hastalığı-2019 [coronavirus disease-2019 (COVID-19)], CoV ailesine ait bir virüs olup; enfeksiyon Kasım 2019 ortalarında Çin’de başlamıştır. Aralık ayının ilk yarısında Dünya Sağlık

Örgütü, bu enfeksiyonu kıtalar arasında yayılması ve ciddi boyutlara ulaşması nedeniyle “pandemi” olarak kabul etmiştir. COVID-19 pandemisi, sağlık boyutunun yanı sıra ekonomik, psikolojik gibi

Correspondence: Ayşe GÜROL

Erzurum Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Erzurum, TÜRKİYE/TURKEY

E-mail: ayseparlak42@gmail.com.tr

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences.

Received: 26 Jan 2021

Received in revised form: 12 May 2021

Accepted: 07 Jun 2021

Available online: 10 Jun 2021

2146-8893 / Copyright © 2021 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

boyutlarda tüm yaşamı negatif yönde etkilemektedir.¹

Pandemi ortaya çıktıktan sonra vaka sayılarının artışı ile birlikte insanlarda algılanan korku, endişe ve stres düzeyi de artmıştır.² Pandemide salgını önlemeye yönelik yapılan sosyal izolasyon, insanların yaşam biçimini ve alışkanlıklarını değiştirmiştir. Bu değişimlerden birisi de eğitimin uzaktan yapılmasıdır. Bu değişim, eğitim kurumlarında da bir takım zorunlu değişikliklerin yapılmasını gerekli kılmıştır. Eğitim, her dönem ve şartta dikkat edilmesi ve tartışılması gereken bir konudur. Uzaktan eğitim uygulamaları, uzun yıllardır kullanılsa da bu pandemi döneminde acil bir geçiş yapılması nedeniyle hem eğitimciler hem de öğrenciler için stresli bir süreç olmuştur.³⁻⁵

Stres, bireylerin öğrenme becerileri üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler oluşturabilmektedir.⁶ Genel olarak stres seviyesinin yüksek olması, düşük öğrenme başarısı ile ilişkilidir.⁷ Fakat orta düzeydeki stres, bireyin hafızası ve öğrenmesi üzerinde olumlu etkiler yaratabilmektedir.⁶ Literatürde, uzaktan eğitime yönelik öğrenci görüşlerinin incelendiği COVID-19 pandemi sürecine ilişkin çalışmaların olduğu gözlemlenmiştir.^{5,8-12} Ancak sağlık alanında uygulamalı bölümlerde okuyan üniversite öğrencilerinin çevrim içi öğrenme ortamına ilişkin algılarını ve çevrim içi eğitim ortamında yaşadıkları stresi değerlendiren çalışmaların az sayıda olduğu saptanmıştır. Özellikle uygulamalı alanlarda öğrencilerin daha fazla zorluk yaşadıkları bildirilmiştir.¹² Bu düşünceden hareketle çalışma, COVID-19 pandemi döneminde ebellek bölümü öğrencilerinin çevrim içi eğitim sürecine ilişkin stres ve öğrenme ortamı algılarını belirlemek amacıyla yapıldı.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Çalışma, tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tiptedir.

ÖRNEKLEM

Çalışmanın evrenini, Atatürk Üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesinde öğrenim görmekte olan 417 ebellek bölümü öğrencisi oluşturdu. Çalışmanın örneklemini, 2020-2021 eğitim öğretim yılının güz döneminde pandemi nedeniyle çevrim içi ders alan öğrenciler oluşturdu.

Araştırmaya dâhil edilme kriterleri:

- 2020-2021 eğitim döneminde kayıtlı öğrenci olmak,
- Güz yarıyılında aktif olarak uzaktan eğitim ile çevrim içi derslere devam ediyor olmak,
- Ebellek bölümü öğrencisi olmak,
- Çalışmaya katılmayı kabul ediyor olmak.

Çalışma, anketi doldurmayı kabul eden toplam 222 ebellek bölümü öğrencisi ile tamamlandı. Ankete katılım oranı %53,2'dir. Pandemi sürecinde öğrenciler üzerinde çevrim içi olarak çok fazla anket çalışmasının yapılması, çalışmaya katılmayı olumsuz etkilemiştir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Anket verileri, Helsinki Deklerasyonu Prensipleri'ne uygun olarak öğrencilerden gizlilik ve gönüllülük esaslarına uygun olarak toplandı. Veriler toplanmadan önce Erzurum Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan, 18.11.2020 tarih ve 8/1 sayılı kararı ile etik kurul onayı alındı. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak "kişisel bilgi formu", "Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ)" ve "Öğrenme Ortamına İlişkin Öğrenci Algısı Anketi (ÖÖÖAA)" kullanıldı.

Kişisel Bilgi Formu: Formda öğrencilerin yaş, öğrenim gördükleri sınıf ve pandemi öncesinde herhangi bir ders veya kurs içerisinde çevrim içi eğitim alıp almadıkları ile ilgili sorular soruldu.

Algılanan Stres Ölçeği: Cohen ve ark. tarafından kişilerin yaşamlarındaki farklı durumlara ilişkin stres algılarını belirlemek için geliştirilen ölçek, Lazarevic ve Bentz tarafından öğrencilerin eğitim ortamlarındaki stres algılarını belirlemek için dizayn edilmiş ve kullanılmıştır.^{6,13} Çalışmada, Lazarevic ve Bentz tarafından uyarlanan ölçek kullanıldı.⁶ On dört maddeli ölçek, "Hiçbir zaman" ile "Çok sık" arasında değişen 5'li Likert tipindedir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması, bireyin stres algısının fazla olduğunu göstermektedir. Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması, Turan ve Gürol tarafından gerçekleştirilen ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,76'dır.⁵ Çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,87'dir.

Öğrenme Ortamına İlişkin Öğrenci Algısı Anketi: Lazarevic ve Bentz tarafından geliştirilen

ÖÖÖAA, 2 bölümden ve 20 maddeden oluşmaktadır.⁶ Anketin ilk bölümün ilk 10 maddesi, öğrencilerin “çevrim içi öğrenmeye ilişkin görüşlerini” çeşitli açılardan incelemektedir. Bu bölümdeki 6 soru, “Kesinlikle katılmıyorum” ile “Kesinlikle katılıyorum” arasında değişen 5’li Likert tipinde maddelerden oluşmaktadır. Diğer 4 soru ise çoktan seçmelidir. Anketin 2. bölümünde “öğrencilerin çevrim içi ve yüz yüze öğrenme ortamlarını” çeşitli açılardan karşılaştırmalarını sağlayan 10 madde yer almaktadır. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması, Turan ve Gürol tarafından gerçekleştirilmiş olup, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,90’dır.⁵ Çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,81’dir.

VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışmada, örneklem seçim yöntemlerine gidilmeden, araştırmacılar tarafından çevrim içi gönderilen anketi doldurmayı kabul eden bütün öğrencilere ulaştırılması hedeflendi. Anketlerin doldurulması, tamamen gönüllük esasına uygun gerçekleştirildi. Anket uygulamasında; öğrencilerin kimlik bilgilerinin açığa çıkmamasının doğru olacağı, böylelikle öğrencilerin düşüncelerini rahat rahat ifade edecekleri ve ankete katılımın artacağı düşünülmüştür. Bu nedenle form üzerinde öğrencilerin kimlik bilgilerinin, öğrenci numaralarını içeren herhangi bir bölüm yer almamaktadır.

Anket uygulanması, Kasım 2020 ve Aralık 2020 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Google form üzerinden hazırlanan anket formu, ders bilgi sistemine entegre edilmiş olup, BigBlueButton öğrenme aracı üzerinden öğrencilere gönderildi. Anket linki açıldıktan sonra öğrencileri anket ve araştırmanın amacı hakkında bilgilendirmek için giriş sayfası açılmaktadır. Çevrim içi anket formunu doldurmayı kabul eden öğrencilerden “Evet” butonuna tıklamaları istenmiştir. Onay veren öğrenciler link üzerinden formu doldurdular. Formu doldurmak istemeyen öğrenciler “Hayır” butonuna tıklayarak çalışma dışı kalmışlardır ve anket sorularını göremeden sayfadan ayrılmaları sağlanmıştır.

VERİLERİN ANALİZİ

Verileri analiz etmek amacıyla IBM SPSS Statistics 20.0 ve Microsoft Excel programları kullanıldı. Veri-

lerin analizinde, ortalama ve standart sapma, sayı ve yüzde dağılımları kullanıldı. Verilerin normal dağılımı Kolmogorov-Smirnov testi kullanılarak test edildi. Ölçekten alınan puanların yorumlanmasında medyan değeri kullanıldı. Sayısal değişkenler arasındaki ilişki, Pearson korelasyon testi kullanılarak analiz edildi. Anlamlılık %95 güven aralığında değerlendirilip, $p < 0,05$ anlamlı kabul edildi.

BULGULAR

Örnekleme yer alan öğrencilerin 17-33 yaş aralığında ve yaş ortalamasının $21,12 \pm 1,968$ yıl olduğu görüldü. Çalışmaya katılan öğrencilerin %26,6’sı 1. sınıf, %23,9’u 2. sınıf, %26,1’i 3. sınıf ve %23,4’ü 4. sınıf öğrencisi olup; %85,1’i daha önceki eğitim hayatında çevrim içi eğitim ile ders almadığını bildirdi.

Öğrencilerin ASÖ’den $40,31 \pm 8,263$ puan aldıkları ve medyan değerinin 40,00 olduğu belirlendi. Öğrencilerin COVID-19 pandemisi nedeniyle uzaktan eğitime ilişkin stres algılarına ait bulgular Tablo 1’de verildi. Öğrenciler; kendilerini çevrim içi ders sorumluluklarından dolayı gergin ve stresli hissettiklerini ($X=3,60$), öfkelenediklerini ($X=3,31$), sorunların çözülemeyecek kadar çok biriktiğini ($X=3,14$) ve gelişen olayları kontrol edemediklerini ($X=3,02$) bildirmişlerdir. Derslerdeki günlük sorunların ve zorlukların üstesinden başarıyla gelip gelmedikleri sorgulandığında, öğrencilerin en düşük puan ortalamasını ($X=2,17$) bu maddeden aldıkları görüldü.

Öğrencilerin ÖÖÖAA’dan $19,77 \pm 5,434$ (orta düzeyde olumsuz algı) puan aldıkları ve medyan değerinin 21,00 olduğu belirlendi. Öğrenciler, çevrim içi derslerde “Dersin öğretim elemanı ile iletişim kurabildiklerini ve aktif olarak ders etkinliklerine katılabildiklerini” ($X=3,60$) ve “Çevrim içi derslerin, etkinliklerde kendi sorumluluklarını almaya teşvik ettiğini” ($X=3,51$) bildirmişlerdir (Tablo 2).

Ayrıca çevrim içi eğitim sırasında öğrencilerin 67’si (%30,2) kendilerini rahatsız veya stresli hissettiklerini, 92’si (%41,5) çevrim içi ders tasarımının bir dereceye kadar yardımcı olduğunu ve 98’i (%44,1) çevrim içi derslerde bir şeyler öğrendiklerini belirtmiştir (Tablo 3).

Öğrencilerden örgün öğretim ile çevrim içi öğretimi karşılaştırmaları istenmiş ve karşılaştırmaya

TABLO 1: Öğrencilerin stres algıları.

	\bar{X}	SS
Eğitim esnasında olan beklenmedik olaylar yüzünden rahatsızlık duyma.	2,60	0,976
Hayatındaki önemli şeyleri kontrol edemediğini hissetme.	3,02	0,923
Ders sorumlulukları (ödevler vb.) nedeniyle kendini gergin ve stresli hissetme.	3,60	1,034
Derslerdeki günlük sorunların ve zorlukların üstesinden başarıyla gelebilme.	2,17	0,821
Okul yaşamında meydana gelen önemli değişikliklerle etkili bir şekilde başa çıktığını hissetme.	2,45	1,038
Kişisel sorunlarıyla başa çıkabilme yeteneği konusunda kendine güvenme.	2,48	1,039
İşlerin yolunda gittiğini hissetme.	2,71	0,893
Derslerle ilgili yapması gereken şeylerle başa çıkamadığını fark etme.	2,80	0,900
Okul yaşamıyla ilgili zorlukları kontrol edebilme.	2,48	0,886
Dersleriyle ilgili olarak her şeyin üstesinden geldiğini hissetme.	2,68	0,932
Kontrolü dışında gelişen olaylar yüzünden öfkelenme.	3,31	1,022
Kendini başarmak zorunda olduğunuz şeyleri düşünürken bulma.	4,08	0,742
Zamanını nasıl geçirdiğini kontrol edebilme.	2,74	0,885
Problemlerin üstesinden gelemeyeceği kadar biriktiğini hissetme.	3,14	1,166

\bar{X} : Ortalama; SS: Standart sapma.

TABLO 2: Öğrencilerin çevrim içi öğrenme ortamı algıları

	\bar{X}	SS
Çevrim içi dersler kendi öğrenme sorumluluğumu almaya teşvik etti.	3,51	1,268
Çevrim içi dersler, öğrenme ilişkin zaman yönetimi becerilerimi geliştirmeme yardımcı oldu.	3,17	1,271
Çevrim içi derslerde öğrenirken, öğrenme etkinliklerine aktif olarak katıldım.	3,60	1,193
Çevrim içi derslerde öğrenirken ders hocamla iletişim kurabildim.	3,60	1,438
Çevrim içi dersler öğrenme ihtiyaçlarımı karşıladı.	2,91	1,147
Çevrim içi öğrenme, öğrenmemde esneklik sağladı.	2,97	1,224

\bar{X} : Ortalama; SS: Standart sapma.

yönelik değerlendirmeler **Tablo 4**'te sunulmuştur. **Tablo 4** incelendiğinde, öğrencilerin %92,3'ünün "Yüz yüze derslerin öğrenci katılımını daha fazla sağladığını", %90,5'i "Yüz yüze derslerde ders materyallerini öğrenmenin daha kolay olduğunu", %89,6'sı "Dersin hocasıyla iletişim kurmanın çevrim içi eğitime kıyasla kolay olduğunu" ve %88,7'si "Yüz yüze derslerde öğrenmenin kolay olduğunu" bildirmişlerdir. Bunun yanı sıra öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%83,8), çevrim içi aldıkları dersleri yüz yüze almak istediklerini bildirdiler.

Öğrencilerin stres algıları ve çevrim içi öğrenme ortamına ilişkin algıları arasında ilişki test etmek için ait basit korelasyon analizi yapıldı (**Tablo 5**). Öğrencilerin algıladıkları stres ile çevrim içi öğrenme ortamına ilişkin algıları arasında negatif yönde zayıf bir ilişki olduğu saptandı.

TARTIŞMA

Çalışmada, ebelik bölümünde okuyan öğrencilerin algılanan stres ölçeğinden yüksek (40,31±8,263) puan aldıkları saptanmıştır. Ebelik bölümü öğrencilerinin mezun olabilmeleri için tamamlamaları gereken kriterler olduğu ve pandemi nedeniyle bu kriterleri tamamlamama endişesi, araştırma kapsamına alınan öğrencilerde stres algılarının yükselmesine neden olmuş olabilir.¹⁴ Ayrıca Raja ve ark., diş hekimliği öğrencilerinin %53,5'inin pandemi sürecinde yüksek stres seviyesine sahip olduğunu bildirdi.¹⁵ Aslan ve Pekince çalışmalarında, hemşirelik öğrencilerinin ASÖ'den ortalama 31,69±6,91; Eskin ve ark. ise çalışmalarında, öğrencilerin ortalama 28,1±7,4 puan aldığını bildirmişlerdir.^{16,17} Kristina ve ark.'nın son sınıf eczacılık öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, öğrenciler ASÖ'den 26,87±9,65 puan almışlardır.¹⁸

TABLO 3: Öğrencilerin çevrim içi öğrenmeye ilişkin görüşleri.

	n	%
Çevrim içi öğrenirken kendini rahat ve stressiz hissetme durumu:		
Evet, kendimi çok rahat ve stressiz hissettim.	21	9,4
Kendimi rahatlamış ve stressiz hissettim.	30	13,5
Nötr/kararsızım.	53	23,9
Kendimi rahat ve stressiz hissetmedim.	67	30,2
Hayır, hiç rahat ve stressiz hissetmedim.	51	23,0
Çevrim içi derslerin tasarlanma şeklinin öğrenmesine yardımcı olma durumu:		
Evet, ders tasarımı içeriği öğrenmede çok yardımcı oldu.	36	16,2
Ders tasarımı bir dereceye kadar bana yardımcı oldu.	92	41,5
Nötr/kararsızım.	46	20,7
Ders tasarımı, ders içeriğini öğrenmek için o kadar yardımcı olmadı.	36	16,2
Hayır, ders tasarımı hiç yardımcı olmadı.	12	5,4
Ders materyallerini ne kadar iyi öğrendiğini düşünme durumu:		
Bu derste çok şey öğrendiğimi hissediyorum.	34	15,3
Bir şey öğrendiğimi hissediyorum.	98	44,1
Bundan emin değilim.	42	18,9
Çok fazla öğrenmediğimi hissediyorum.	41	18,5
Bu derste hiçbir şey öğrenmediğimi hissediyorum.	7	3,2
Genel olarak, çevrim içi dersi değerlendirme durumu:		
Mükemmel	15	6,7
Çok iyi	79	35,6
Ortalama	104	46,8
Tatmin edici	17	7,7
Kötü	7	3,2

Çalışmada, öğrencilerin ASÖ'den aldıkları puan ortalaması, diğer üniversite öğrencilerinin aldıkları puanlardan anlamlı derecede yüksekti.¹⁹⁻²² Pandemi süreci, özellikle sağlık ile ilgili bölümlerde okuyan öğrencilerin stres seviyesini artırmaktadır. Lisans müfredatından dolayı tamamlamak zorunda oldukları uygulama alanlarındaki sorumlulukları ve pandemi sürecinde hastahane uygulamalarının iptal olması, öğrencilerin stres düzeyine katkıda bulunmuş olabilir.

Çalışmada, öğrencilerin çevrim içi eğitim sürecince kendilerini başarmak zorunda olduğunu düşünme ($X=4,08$), ödevler gibi dersleri ile ilgili sorumlulukları yüzünden kendilerini gergin ve stresli hissetme ($X=3,60$) ve gelişen bu olaylar nedeniyle öfkelenme ($X=3,31$) maddelerinden yüksek puan aldıkları belirlendi. Öğrencilerin, okul yaşamında çevrim içi eğitim nedeniyle oluşan değişimlerle etkili bir şekilde baş edebildiğini hissetme ve kişisel sorunlarıyla başa çıkabilme yeteneği konusunda kendi-

sine güvenme maddelerinden aldıkları puan ortalaması ise en düşük oldu. Kendine güvenemeyen, etkili baş etme tekniklerini kullanamayan öğrencilerin performans anksiyetesi, gergin, stresli ve öfkeli hissetmesi beklenen bir sonuçtur. AlAtaq ve ark. çalışmalarında, algılanan stres ölçeğinde örneklemin yarısından fazlasının sıklıkla gergin, stresli ve öfkeli hissettiklerini ve çoğunlukla stresin üstesinden gelmekte zorlandıklarını tespit etmişlerdir.²¹ COVID-19 sırasında üniversite öğrencilerinin ruh sağlığını değerlendiren ve anksiyete, stres ve depresyon düzeylerini değerlendiren diğer çalışmalarda da benzer sonuçlar bulundu.^{22,23} Bu psikolojik tepkilerin, sosyal mesafe sırasında kişiler arası iletişim eksikliği nedeniyle ortaya çıkması ve kötüleşmesi daha olasıdır.^{24,25} Ayrıca uzaktan eğitimin akademik, finansal ve sosyal zorluklardan kaynaklanan stresle de ilişkili olduğu bulunmuştur.²⁶ Çevrim içi eğitimle başa çıkmak, öğrenciler için bir zorluk hâline gelebilir.

TABLO 4: Öğrencilerin çevrim içi ders ile yüz yüze dersleri öğrenme ortamına ilişkin görüşleri.

	n	%
Öğrenciler öğrenmeleri için hangisinde daha fazla sorumluluk alır?		
Çevrim içi ders	61	27,5
Yüz yüze ders	161	72,5
Öğrenme ile ilgili zaman yönetimi becerileri en iyi şekilde hangisinde geliştirilir?		
Çevrim içi ders	62	27,9
Yüz yüze ders	160	72,1
Öğrenciler hangisinde daha fazla derse katılım gösterirler?		
Çevrim içi ders	17	7,7
Yüz yüze ders	205	92,3
Ders hocasıyla iletişim kurmak için hangi ders türü daha uygundur?		
Çevrim içi ders	23	10,4
Yüz yüze ders	199	89,6
Hangi tür dersleri en çok seviyorsunuz?		
Çevrim içi ders	40	18,0
Yüz yüze ders	182	82,0
Hangi tür derslerin en esnek olduğunu düşünüyorsunuz?		
Çevrim içi ders	156	70,3
Yüz yüze ders	66	29,7
Hangi tür derslerin en rahat ve stressiz olduğunu düşünüyorsunuz?		
Çevrim içi ders	95	42,8
Yüz yüze ders	127	57,2
Hangi ders türünde ders materyallerini öğrenmenin daha kolay olduğunu düşünüyorsunuz?		
Çevrim içi ders	21	9,5
Yüz yüze ders	201	90,5
En iyi hangi tür derste öğrendiğinizi düşünüyorsunuz?		
Çevrim içi ders	25	11,3
Yüz yüze ders	197	88,7
Aşağıdaki cümleyi tamamlayın.		
"Bu dersi tekrar almak zorunda kalsaydım, alırdım.		
Çevrim içi ders	36	16,2
Yüz yüze ders	186	83,8

Çoğunlukla öğrencilerin teknolojiyle başa çıkma becerisi, çevrim içi öğrenmeyi kolaylaştıran yeterli ev kaynaklarını veya sabit internet bağlantısını kullanma durumu, başa çıkma becerisini etkiler.^{4,27}

Çalışmada, öğrenciler çevrim içi derslerde öğrenme etkinliklerine aktif katılabilme ve dersin öğretim elemanı ile iletişim kurabilme maddelerinden yüksek puan ortalamasına sahipti ($X=3,60$). Öğrenciler yüz yüze eğitimde sınıf ortamında, öğretim üyesi ve diğer sınıf arkadaşları ile rahatlıkla iletişim kurabilmektedir. Çevrim içi eğitimde ise etkili bir iletişimin sağlanabilmesi için internet ve bilgi iletişim teknolojilerinin etkin ve yeterli düzeyde kullanılması

TABLO 5: Öğrencilerin stres algıları ile çevrim içi öğrenme ortamı algıları arasındaki ilişki.

		ASÖ	ÖÖÖAA
ÖÖÖAA	r değeri	-0,374	-0,014
	p değeri	0,027	0,938

ASÖ: Algılanan Stres Ölçeği; ÖÖÖAA: Öğrenme Ortamına İlişkin Öğrenci Algısı Anketi.

gerekir. Öğrenciler çevrim içi eğitimi ilk defa kullanmalarına rağmen dersin hocası ile iletişim kurabildiklerini bildirmişlerdir. Çalışma bulgularının aksine Özgöl ve ark. çalışmalarında, öğrenciler, dersin öğretim elemanına sordukları sorulara yanıt alma

noktasında sıkıntı yaşadıklarını ve bu durumun kendilerini olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir.²⁸

Çalışmada, öğrenciler çevrim içi derslerde, öğrenme etkinliklerine aktif olarak katılabildiğini ifade etmiştir. Öztürk'ün çalışmasında, üniversite öğrencilerinin, çeşitli öğrenme biçimlerini içinde barındıran farklı öğrenme ortamlarında daha rahat ettikleri bildirilmiştir.²⁹ Bu nedenle çalışmada, öğrencilerin uzaktan eğitimle verilen derslere katılmada daha istekli oldukları düşünülmektedir.

Çalışmada, öğrenciler çevrim içi derslerin kendilerinin öğrenme sorumluluğu almalarına teşvik ettiğini ve zaman yönetimi açısından çok iyi olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Çalışma bulgularını destekleyen benzer çalışmalar da mevcuttur.^{28,30} Özgöl ve ark. çalışmalarında, öğrenciler, internet erişiminin mevcut olduğu her ortamda dersleri kolaylıkla izleyebilmenin, uzaktan eğitimin sağlamış olduğu bir avantaj olduğunu ifade etmişlerdir.²⁸ Literatürde, çevrim içi platformların, zaman yönetimi sorunları olanlara destek sağladığı ve teknolojinin, sınıfta olmak zorunda olan öğrencilerin ihtiyaç duyduğu zamanı kısaltmak için kullanılabileceği bildirilmiştir.^{31,32} Ancak bu sonuçların aksine Abdulghani ve ark. çalışmalarında, çevrim içi öğrenmenin, öğrencilerin çoğunluğu için “zaman yönetimi sorunları” ortaya çıkardığını bulmuşlardır.³⁰

Çalışmada, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu yüz yüze ders almak istediklerini, yüz yüze dersleri daha çok sevdiğini, daha iyi öğrendiğini ve dersin hocası ile iletişim kurmanın daha uygun olduğunu düşündüğünü bildirmiştir (Tablo 4). Öztürk'ün çalışmasında, her ne kadar uzaktan eğitimin birçok faydası bulunsa da geleneksel eğitimin yerini almayacağı ve iyi bir iletişim altyapısı ile geleneksel eğitim ile uzaktan eğitimin birleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.²⁹ Özgöl ve ark. çalışmalarında, öğrenciler, derslerin uzaktan eğitimle işlenmesine devam edilmesi durumunda en azından haftada bir defa dersin hocası ile bir araya gelip yüz yüze iletişime geçmek istediklerini belirtmişlerdir.²⁸

Öğrencilerin algıladıkları stres ile çevrim içi öğrenme ortamına ilişkin algıları arasında negatif yönde zayıf bir ilişki olduğu saptandı. Pandemi öncesinde öğrenciler genellikle (%55) çevrim içi öğrenmeyi yararlı ve zaman kazandıran bir uygulama olarak bil-

dirmekleyen; Abdulghani ve ark. çalışmalarında, tıp öğrencilerinin pandemi sürecinde çevrim içi öğrenmeyi stres yaratan bir yük olarak tanımladıklarını bildirdi.^{30,33,34}

SONUÇ

COVID-19 pandemi döneminde yürütülmekte olan çevrim içi eğitim faaliyetlerinin, ebelik öğrencilerinde yarattığı stres algılarını ve öğrenme ortamına ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular ışığında, öğrencilerin yüz yüze eğitim beklentisi içerisinde oldukları, öğrencilerin eğitim ortamlarındaki stres algılarının yüksek olduğu ve öğrencilerin algıladıkları stres arttıkça çevrim içi öğrenme ortamına ilişkin algılarının olumsuz yönde arttığı belirlendi. Uzaktan eğitimin, zamandan ve mekândan bağımsız oluşunun, öğrencilere ekstra zaman kazandırmasının ve derslerin tekrar izlenmesine olanak sunmasının, öğrencilere avantaj sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda; müfredatların bu tür pandemiler için güncellenmesi, çevrim içi eğitim teknikleri konusunda eğitmenlere danışmanlık yapılması, üniversitelerde çevrim içi danışmanlık birimlerinin kurulması ve uygulamalar için sanal laboratuvarların kurulması önerilebilir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Ayşe Gürol; *Tasarım:* Ayşe Gürol, Serap Ejder Apay; *Denetleme/Danışmanlık:* Ayşe Gürol; *Veri Toplama ve/veya İşleme:* Serap Ejder Apay; *Analiz ve/veya Yorum:* Ayşe Gürol; *Kaynak Taraması:* Serap Ejder Apay; *Makalenin Yazımı:* Ayşe Gürol, Serap Ejder Apay; *Eleştirel İnceleme:* Serap Ejder Apay; *Kaynaklar ve Fon Sağlama:* Ayşe Gürol.

KAYNAKLAR

- Ankaralı H, Ankaralı S, Erarşlan N. COVID-19, SARS-CoV2, enfeksiyonu: güncel epidemiyolojik analiz ve hastalık seyirinin modellenmesi [COVID-19, SARS-CoV2, infection: current epidemiological analysis and modeling of disease]. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*. 2020;25(1):1-22. [Crossref]
- Rajkumar RP. COVID-19 and mental health: A review of the existing literature. *Asian J Psychiatr*. 2020;52:102066. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Hadi S, Andrian D, Hidayat A. The social fields students' distress in learning statistics in the era of pandemic COVID-19. *Journal of Talent Development and Excellence*. 2020;12(1): 4388-97. [Link]
- Sahu P. Closure of universities due to coronavirus disease 2019 (COVID-19): impact on education and mental health of students and academic staff. *Cureus*. 2020;12(4):e7541. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Turan Z, Gürol A. Eğitimde acil bir dönüşüm: COVID-19 pandemisi döneminde çevrim içi ders alan üniversite öğrencilerinin stres algıları ve görüşleri [Emergency transformation in education: stress perceptions and views of university students taking online course during the COVID 19 pandemic]. *HAYEF: Journal of Education*. 2020;17(2): 222-42. [Crossref]
- Lazarevic B, Bentz D. Student perception of stress in online and face-to-face learning: The exploration of stress determinants. *American Journal of Distance Education*. 2021;35(1):2-15. [Crossref]
- Denovan A, Macaskill A. Stress and subjective well-being among first year UK undergraduate students. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*. 2017;18(2):505-25. [Crossref]
- Dwivedi YK, Hughes DL, Coombs C, Constantiou I, Duan Y, Edwards JS, et al. Impact of COVID-19 pandemic on information management research and practice: Transforming education, work and life. *International Journal of Information Management*. 2020;55:102211. [Crossref]
- Nogales-Delgado S, Román Suero S, Martín JME. COVID-19 outbreak: Insights about teaching tasks in a chemical engineering laboratory. *Educ Sci*. 2020;10:1-13. [Crossref]
- Sarıtaş E, Barutçu S. Öğretimde dijital dönüşüm ve öğrencilerin çevrimiçi öğrenmeye hazır bulunuşluğu: Pandemi döneminde Pamukkale Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma [Digital transformation in education and students' readiness to learn online: A research on Pamukkale University students in the period of pandemic]. *Journal of Internet Applications and Management*. 2020;11(1):5-22. [Crossref]
- Tokuç B, Varol G. Medical education in Turkey in time of COVID-19. *Balkan Med J*. 2020; 37(4):180-1. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Kahraman ME. COVID-19 salgınının uygulamalı derslere etkisi ve bu derslerin uzaktan eğitimle yürütülmesi: temel tasarım dersi örneği [The effect of COVID-19 epidemic on applied courses and the implementation of these courses by distance education: example of basic design course]. *Medeniyet Sanat - İMÜ Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*. 2020;6(1):44-56. [Crossref]
- Cohen S, Kamarck T, Mermelstein R. A global measure of perceived stress. *J Health Soc Behav*. 1983;24(4):385-96. [Crossref] [PubMed]
- Resmî Gazete (2.2.2008, Sayı: 26775) sayılı Doktorluk, Hemşirelik, Ebelik, Diş Hekimliği, Veterinerlik, Eczacılık ve Mimarlık Eğitim Programlarının Asgari Eğitim Koşullarının Belirlenmesine Dair Yönetmelik; 2008. Erişim tarihi: 11.5.2021. Erişim linki: [Link]
- Raja HZ, Saleem MN, Saleem T, Rashid H, Ehsan S, Hakeem S, et al. Perceived stress levels in Pakistani dental students during COVID-19 lockdown. *Eur J Dent*. 2020;1(4): 1-7. [Crossref]
- Aslan H, Pekince H. Nursing students' views on the COVID-19 pandemic and their perceived stress levels. *Perspect Psychiatr Care*. 2021;57(2):695-701. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Eskin M, Harlak H, Demirkıran F, Dereboy Ç. Algılanan stres ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: güvenilirlik ve geçerlik analizi [The adaptation of the perceived stress scale into Turkish: a reliability and validity analysis]. *New/Yeni Symposium J*. 2013;51(3):132-40. [Link]
- Kristina SA, Widayanti AW, Sari IP. Investigating perceived stress among final-year pharmacy students in Indonesia. *Int J Pharm Res*. 2020;12(2):439-45. [Link]
- Waghachavare VB, Dhumale GB, Kadam YR, Gore AD. A study of stress among students of professional colleges from an urban area in India. *Sultan Qaboos Univ Med J*. 2013;13(3): 429-36. [PubMed] [PMC]
- Ribeiro IJS, Pereira R, Freire IV, de Oliveira BG, Casotti CA, Boery EN. Stress and quality of life among university students: A systematic literature review. *Health Professions Educ*. 2018;4(2):70-7. [Crossref]
- AlAteeq DA, Aljhani S, AlEesa D. Perceived stress among students in virtual classrooms during the COVID-19 outbreak in KSA. *J Taibah Univ Med Sci*. 2020;15(5):398-403. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Cao W, Fang Z, Hou G, Han M, Xu X, Dong J, et al. The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry Res*. 2020;287:112934. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Odriozola-González P, Planchuelo-Gómez Á, Irujo MJ, de Luis-García R. Psychological effects of the COVID-19 outbreak and lockdown among students and workers of a Spanish university. *Psychiatry Res*. 2020;290:113108. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Xiao C. A novel approach of consultation on 2019 novel coronavirus (COVID-19)-related psychological and mental problems: structured letter therapy. *Psychiatry Investig*. 2020;17(2):175-6. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Kmietowicz Z. Rules on isolation rooms for suspected covid-19 cases in GP surgeries to be relaxed. *BMJ*. 2020;368:m707. [Crossref] [PubMed]
- Kwaah CY, Essilfie G. Stress and coping strategies among distance education students at the University of Cape Coast, Ghana. *Turk Online J Dist Educ*. 2017;18(3):120-34. [Crossref]
- Karaca A, Yıldırım N, Ankaralı H, Açıkgöz F, Akkuş D. Hemşirelik Öğrencileri için algılanan stres, biyo-psiko-sosyal cevap ve stresle başatma davranışları ölçeklerinin Türkçeye uyarlanması [Turkish adaptation of perceived stress scale, bio-psycho-social response, and coping behaviours of stress scales for nursing students]. *J Psy Nurs*. 2015;6(1):15-25. [Link]
- Özgöl M, Sarıkaya İ, Öztürk M. Örgün eğitimde uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin öğrenci ve öğretim elemanı değerlendirmeleri [Students' and teaching staff's assessments regarding distance education applications in formal education]. *Journal of Higher Education and Science*. 2017;7(2):294-304. [Crossref]
- Öztürk A. Tasarım eğitiminde yeni yaklaşımlar: çevrimiçi tamamen uzaktan tasarım eğitimi [New approaches in design education: the entirely online distance education in design]. *Journal of Research in Education and Teaching*. 2016;5:314-26. [Link]

30. Abdulghani HM, Sattar K, Ahmad T, Akram A. Association of COVID-19 pandemic with undergraduate medical students' perceived stress and coping. *Psychol Res Behav Manag.* 2020;13:871-81. [[Crossref](#)] [[Pubmed](#)] [[PMC](#)]
31. Wu XV, Chan YS, Tan KHS, Wang W. A systematic review of online learning programs for nurse preceptors. *Nurse Educ Today.* 2018; 60:11-22. [[Crossref](#)] [[Pubmed](#)]
32. Margulieux LE, McCracken WM, Catrambone R. A taxonomy to define courses that mix face-to-face and online learning. *Educational Research Review.* 2016;19:104-18. [[Crossref](#)]
33. Algahtani H, Shirah B, Subahi A, Aldarmahi A, Ahmed SN, Khan MA. Perception of students about E-learning: a single-center experience from Saudi Arabia. *Dr Sulaiman Al Habib Med J.* 2020;2(2):65-71. [[Crossref](#)]
34. Costa A, Costa A, Olsson IAS. Students' acceptance of e-learning approaches in Laboratory Animal Science Training. *Lab Anim.* 2019;23677219879170. [[Crossref](#)] [[Pubmed](#)]